

»Tätä kirjaa rakastetaan vielä
järjettömästi ja elämän mittaisesti.»
Francis Spufford

Suomentanut Irmeli Ruuska

WSOY

VALAAN LUVU!

TEATTERI

JOANNA QUINN

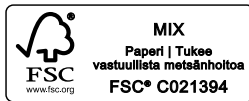
Joanna Quinn

VALAANLUU- TEATTERI

SUOMENTANUT IRMELI RUUSKA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Säkeet Homeroksen *Iliasta* (s. 96, 99, 170–171, 182) on suomentanut Otto Manninen.

Lainaukset Herman Melvillen kirjasta *Moby Dick eli Valkoinen valas* (s. 352–353, 409) ovat Seppo Virtasen suomentamia.

Säkeet John Mason Nealen runosta *Hyvä kuningas* (s. 70) on suomentanut Jari Hauninen.

Mottona olevan otteen William Shakespearen näytelmästä *Myrsky* on suomentanut Matti Rossi, ja muut lainaukset Shakespearen näytelmistä *Kesäyön unelma* (s. 494),

Kuningas Henrik V (s. 101, 242), *Kuningas Lear* (s. 251) ja

Myrsky (s. 155, 220, 323) ovat Paavo Cajanderin suomentamia.

Säkeet Percy Bysshe Shelleyin runosta *Ozymandias* (s. 211) on suomentanut Aale Tynni.

Englanninkielinen alkuteos

The Whalebone Theatre

Copyright © Joanna Quinn, 2022

Suomenkielinen laitos © Irmeli Ruuska ja WSOY 2024

Werner Söderström Osakeyhtiö

ISBN 978-951-0-49851-4

Painettu EU:ssa

Nancylla ja Abille

Mitä tuo riehuva meri kuninkaista piittaa?

WILLIAM SHAKESPEARE, MYRSKY

Sisälllys

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS:

1919–1920

Vuoden viimeinen päivä	13
Seuraava aamu	21
Tuhlaajaveli	28
Kiertelyä ja kaartelua	34
Anelua	42
Siis ensin kevätesikoita	48
Sänkyjen alla	52
Nukkuva nainen	55
Cristabel ja tarinat	60
Odottava, osaton.	63
Tapaninpäivän metsästys.	69
Hänen	78
Häntä ei päästetä	81
Jälkeenpäin	83
Nauris.	84
Pois vain kaikki.	90
Kapine	94
Metsästäjäntuu	97
Maudie Kitcatin päiväkirja . . .	103

TOINEN NÄYTÖS:

1928–1938

Valaan ruho	107
Poseidon-jumalan tulo	119
Tervetuloa Chilcombeen.	132
Se, mitä lapsille selviää.	147

Halki sinikellometsän	150
Musta lippu	163
Harjoitukset	170
Yössä mystisesti matkaavat äänet	172
Ilias	177
Hällyn hiljettyä.	187
Lontooseen	189
Maudie Kitcatin päiväkirja . . .	204
Selvä kuva	205
Siipiä ja luita	211
Valas astuu areenalle	221
Lehtileikkeitä lasten pitämästä leikekirjasta	227

KOLMAS NÄYTÖS:

1939–1941

Juhlia	233
D:n kirje C:lle	246
C:n kirje D:lle	248
D:n kirje C:lle	251
C:n kirje D:lle	253
Pimennys.	255
Postikortti	262
Turkkilaisten makeisten mukana tullut viesti vaaleanpunaisella kirjepaperilla.	263
Joulukortti	264
C:n kirje D:lle	265

Muistivihkon sivuilta	267
Keskeneräinen kirje	273
C:n kirje D:lle	276
Yökerho Piccadillylla	279
Ruusukimpun mukana tullut viesti vaaleanpunaisella kirjepaperilla	285
Näyttelykatalogi	287
NELJÄS NÄYTÖS:	
1942–1943	
Vangit	291
Flossien päiväkirja	302
Tempo rubato	305
Aurinko ja kuu	313
D:n kirje C:lle	326
Tyhjä paperiarkki	328
Tuokiokuvia	329
Menoja	333
Yölenno	344
Selväpäinen kannibaali	346
Kahvia, teetä	356
Kapteeni Potter	364
Uudet värvätyt	369
Täysikuu	380
Valveilla	389
Claudine, Gilberte	391
<i>Sous terre</i>	398
Varjonäytelmä	404

Joulutoimikunta	408
Myrskyn riepotelevana	414
C:n kirje D:lle	418

VIIDES NÄYTÖS:

1944–1945

Ylemmän tason tietoa	421
Arvoisat pojat	428
<i>Les enfants perdus</i>	437
Sävelten siivin	445
Miekkohen ritari, tähti	454
Amerikkalaiset	457
Asunto Pariisissa	467
Antigone	478
Me	486
Saari	500
Elokuu	516
Mitä on vielä jäljellä	527
Tyhjiä taloja	537
Univormut	538
Voittokulkue	544

ENCORE

C:n kirje D:lle	557
Kiitokset	559

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

1919–1920

Vuoden viimeinen päivä

31. joulukuuta 1919

Dorset

CRISTABEL POIMII maasta kepin. Se sopii hyvin käteen. Hän odottaa pihalla muun talonväen kanssa, että hänen isänsä palaisi uuden äidin kanssa. Työasuihinsa pukeutuneet palvelijat puhaltelivat paleleviin sormiinsa. Mustavarikset raakkuvat vaisusti pihapiirin puista. On joulukuun viimeinen päivä, vuoden rippeet jäljellä. Päivä kallistuu iltaan, ja nurmikko on mudansekaisista lumisohjoa, jossa kolmivuotias Cristabel tömistelee nyöritetyt nahkasaappaat jalassa pidellen keppiä kädessään kuin miekkaa, pieni vartiomies messinkinappisessa talvitakissaan.

Hän huitoo kepillä edestakaisin nauttien sen viuhkeesta, koukkaa sillä suuhunsa suttuisen lumikokkareen. Lumi on kielellä yhtä kylmää kuin kuurankukat hänen ullakkokamarinsa ikkunassa, mutta ei tartu samalla tavoin. Ikävä kyllä se ei maistu yhtään miltään. Jossain niin kaukana, ettei siitä kannata välittää, huhuilee lastenhoitaja. Cristabel sulkee äänen pois ummistamalla silmänsä. Hän huomaa lumikellot, jotka hymyilevät tyhmästi pihan laidalla. *Viuh, viuh.*

Cristabelin isä, Jasper Seagrave, istuu parhaillaan nuorikkonsa rinnalla hevosvaunuissa niiden matkatessa kujaa myöten Jasperin sukutaloon Chilcombeen: moniharjaiseen ja monipiippuiseen muratin verhoamaan kartanoon, josta huokuu väsähtänyt, suurellinen jyhkeys. Talon ääriviivoista hahmottuu joukko notkuvia päätykolmioita ja korkeita savupiippuja, ja se on kyyhöttänyt meren yllä metsäisellä jyrkenteellä neljäsataa vuotta, lyijylasisten ikkunoiden kapeat viirut uhmaavat merituulia ja historian kulkua, ja yleisvaikutelmaksi jää vähittäinen luhistuminen.

Chilcomben palvelusväki sanoo, että tänään on juhlapäivä, mutta Cristabelilla on tylsää. Liikaa odotusta. Liikaa siistimistä. Tästä päivästä ei saisi kunnan tarinaa. Cristabel pitää tarinoista, joissa on väkipyssyjä ja koiria eikä mitään morsiamia ja odotusta. *Viuh*. Nostaessaan lyyhistyneitä lumikelloja maasta hän kuulee soran ratinan pyörien alla, se on kuin luiden rouskutusta.

Ensin vaunuista laskeutuu hänen isänsä, myhäilevän ja pyöreänä kuin palosta putkahtava härkäpapu. Sitten esiin ilmaantuu yksittäinen nappisaappaan verhoama jalkaterä, sitten samettihattu, joka on kallistunut ylöspäin tutkailemaan taloa. Cristabel katsoo isänsä parrakkaita kasvoja. Isäkin katsoo ylöspäin, tähyilee hattupäistä nuorta naista, joka on nyt vaunujen astinlaudalla tasapainoillessaan huomattavasti pitempi kuin hän.

Cristabel marssii lumessa heitä kohti. Hän on melkein perillä, kun lastenhoitaja tarttuu häneen ja sihahtaa: »Mitä sinulla on käsissä? Missä sinun hansikkaasi ovat?»

Jasper kääntyy. »Miksi lapsi on noin likainen?»

Likainen lapsi ei piittaa isästään. Isä ei häntä kiinnosta. Äreä, äkäinen mies. Hän menee uuden äitinsä luo ja ojentaa tälle kourallista multaa ja lumikellon terälehtiä. Mutta uusi äiti on taitava hyväksymään tökeröt lahjat; onhan hän suostunut Jasper Seagraven mahtipontiseen kosintaankin, lupautunut tälle linkkaavalle, pönäkälle leskimiehelle, jolla on kuriton parta.

»Minulle», uusi äiti sanoo, eikä se ole kysymys. »Onpa omapeleistä.» Hän astuu alas vaunuista ja hymyilee, antaa kätensä lipua Cristabelin päälle lepuutukseen, ikään kuin lapsi olisi sitä varten. Samettihattuinen uusi äiti on pukeutunut tyylikkääseen villakankaiseen matka-asuun ja minkkistoolaan.

Jasper katsoo henkilökuntaansa ja julistaa: »Sallikaa minun esitellä uusi vaimoni: rouva Rosalind Seagrave.»

Suosionosoitusten kohahdus.

Cristabelista on outoa, että uuden äidin nimi on Seagrave, sama kuin hänellä. Hän katsoo pitelemäänsä multaa, kääntää sitten kätään ja antaa mullan varista uuden äidin saappaille nähdäkseen mitä sitten tapahtuu.

Rosalind siirtyy pois hymyttömän tytön luota. Äiditön lapsi, hän muistuttaa itselleen, vailla naisellista opastusta. Hän miettii, olisiko hänen pitänyt tuoda lettinauhoja tytön takkuista mustaa tukkaa varten, tai kilpikonnanluinen kampa, mutta sitten Jasper on jo rinnalla ja ohjaa häntä ovelle.

»Sainhan sinut vihdoinkin tänne», Jasper sanoo. »Chilcombe ei ole nyt aivan parhaimmillaan. Ennen taloon tultiin komeista rautapor-teista.»

Kun he astuvat kynnyksen yli, Jasper puhuu tulevan illan juhlista. Hän sanoo, että kyläläiset ovat mielissään Rosalindin tulosta. Talon taakse on pystytetty juhlateltoa, tarjolla on paistettua possua, ja vastaviihtien kunniaksi juodaan kolpakoittain olutta. Nyt Jasper iskee silmää, pörhistelee tweedpuvussaan, eikä Rosalind ole varma, mitä tuo silmän ummistus ja paljastus, näytösmäinen räpsähdys, merkitsee.

Rosalind Seagrave, omaa sukua Elliot, kaksikymmentäkolmevuotias, jota kuvailtiin vuonna 1914 *Tatlerin* huhtikuun numerossa »itsevarmaksi lontoolaiseksi debytantiksi», astelee Chilcomben kivisestä oviaukosta paneloituun, keskiaikaisen ritarisalin tavoin ylöspäin avautuvaan pylväsaliin. Huone on onttu suppilo, jota valaisevat messinkisissä seinälampeteissaan himmeästi lepattavat kynttilät, ja ilmassa leijuu sama käyttämättömyyden tuntu kuin syrjäseutujen autioissa kappeleissa.

Tuntuu oudolta astua vieraaseen taloon tietäen, että siellä odottaa oma tulevaisuus. Rosalind katsoo ympärilleen yrittäen mittailla taloa, ennen kuin se huomaa hänet. Salin perällä on takka: iso, kivinen ja sytyttämätön. Sen yllä riippuu ristikkäin miekkoja. Huonekaluja on niukasti, eivätkä ne miellytä silmää, kuten hän on toivonut. Kaiverruksin koristettu tammiarkku rautaisin saranoin. Haarniska ja sen metallikourassa keihäs. Kaappikello, sulkasatoinen joulukuusi ja flyygelin päällä maljakossa liljoja.

Rosalind tietää flyygelin olevan häälahja mieheltään, mutta se on pantu sivuun täytetyn hirvenpään alle. Seinillä riippuu muidenkin eläinten päitä, lasisilmäisiä leijonia ja antiloopeja, samoin vanhoja gobeliineja, joissa sivulta kuvatut ihmiset elehtivät nuoli kädessä. Koska sininen väri haalistuu seinävaatteesta viimeisenä, ovat alkujaan reippaat taistelukuvaukset nyt murheellisia, merenalaisia kohtauksia.

Tulisijan oikealta puolelta lähtee puiset kierreportaat talon ylempiin kerroksiin, ja toisella puolella näkyy kuluneita itämaisii mattoja, jotka johtavat holvattujen oviaukkojen kautta pimeisiin huoneisiin ja aina vain uusista oviaukoista uusiin pimeisiin huoneisiin, se on kuin ikuisuuden vertauskuva. Kun Rosalind astahtaa eteenpäin, saappaankorko takertuu mattoon. Sitten kun täällä on juhliä, nuo matot on siirrettävä muualle, hän ajattelee.

Jasper ilmaantuu viereen ja puhuu hovimestarin kanssa. »Blythe, onko vaelteleva veljeni saapunut? Hän ei suvainnut näyttää naamaansa häissä.»

Hovimestari pudistaa päätään lähes huomaamattomasti, sillä näinhän Chilcombea pyöritetään, niin tutuin ja kulunein elein, että niistä on tullut eleettömyyttä – vaikutelma jostain, mitä on ollut, kuin kiveen jäänyt fossiilin hahmo.

Jasper tuhahtaa ja suuntaa sanansa vaimolleen. »Piit näyttävät sinulle huoneesi.»

Rosalind ohjataan yläkertaan, ohi taulujen, joissa röyhelöasuiset miehet ovat pysähtyneet kesken jahdin maalauttamaan muotokuvaansa, lepuuttamaan sukan verhoamia pohkeitaan villisian vielä lämmintä ruhoa vasten.

Cristabel katselee nurkasta. Hän on pujahtanut intiaanipojan muotoisen puisen sateenvarjotelineen taakse; pojan ojennetut käsivarret muodostavat pyöreän kehän, jossa on sateenvarjoja, ratsastuspiiskoja ja isän kävelykkepejä. Cristabel odottaa, kunnes uusi äiti on kadonnut näkyvistä, ja juoksee sitten salin poikki takaportaikkoon, joka on piilossa pääportaikon takana. Portaat johtavat alakertaan, palvelusväen valtakuntaan: keittiöön, pesuhuoneeseen, varastohuoneisiin ja kellareihin. Täältä talon uumenista löytyy piilopaikka, jossa hän voi tutkia uusia aarteitaan: keppiä ja kynnenalusten multaisia puolikuuta.

Tänään alakerta on täynnä hälyä, laatoitettu keittiö kaikuu touhukaista äänistä. Palvelijat ovat tohkeissaan illan juhlista, huolissaan hääjuhlien järjestelyistä, ja juttua uudesta rouvasta riittää. Cristabel ryömii keittiönpöydän alle kuuntelemaan. Kiinnostavat seikat välähtävät tajuntaan kuin salammat, lempisanat, kuten »hevonen» ja »jälkiruoka», tutut äänet, joita putkahtelee esiin mekkalasta.

Hänen huomionsa kiinnittyy Maudie Kitcatiin, nuorimpaan keittiöpiikaan, joka sanoo: »Ehkä Cristabel-neiti saa pian pikkuveljen.» Cristabel ei ole nähnyt, että vaunuista olisi astunut ketään pientä veljeä, mutta ehkä tämä tulee myöhemmin. Hän haluaisi kovasti saada veljen. Leikkeihin ja taisteluihin.

Hän pitää myös keittiöpiiaista, Maudie Kitcatista. He kumpikin nukkuvat ullakolla ja harjoittelevat yhdessä kirjaimia. Usein Cristabel pyytää Maudieta kirjoittamaan tuttujen ihmisten nimiä ullakon huuruiseen ikkunaan, ja Maudie tottelee, muotoilee naukuvia sanoja yhdellä sormella – M-A-U-D-I-E, K-O-I-R-A, H-O-I-T-A-J-A, K-E-I-T-T-Ä-J-Ä –, niin että Cristabel voi jäljitellä niitä pienellä sormellaan tai hangata ne pois, jos ne eivät miellytä. Joskus yöllä Maudie käy hänen luonaan, jos hän huutaa unissaan, silittää päätä ja sanoo: hyss, pikkuinen, hyss, älä itke.

Nyt keittäjä sanoo: »Vai sukutilan perijä? Toivottavasti Jasper Seagraven kunto kestää.» Sitten naurunmylvähdyksiä. Miesääni huutaa: »Jos ei kestä, niin kyllä meikäläinen voi tulla hätiin.» Lisää naurua, sitten räsähdys, kun jotain heitetään. Palvelijoiden ulvonta tämän käsittämättömän keskustelun aikana pyyhkii myrskyisänä aaltona Cristabelin yli. Hän päättää kirjoittaa kepillä, piirtää laattalattialle varisseeseen jauhoon ympyrän, ympäri ja ympäri. O. O. O. O. Kun on poissa touhottavan hoitajan hoteista, tilaisuutta ei saa heittää hukkaan. O. O. O.

O niin kuin »oi». O niin kuin »oi»Cristabelmitäsinoalettaas-tehnyt».

Yläkerrassa Rosalind istuu uuden makuuhuoneensa kampauspöydän ääressä, vaikka tuskin huonetta voi uudeksi sanoa, sillä kaikki siellä näyttää ikivanhalta. Lattialankut narisevat äkäisesti, ja hauraita mahonkikalusteita valaisevat savusta pinttynyt öljylamput: valikoima esineitä, joihin ei sovi koskea. Hän kuulee muualta talosta kantautuvan naurun ja aistii sen harteissaan yltyvänä kireytenä. Rosalindin takana seisova piikatyttö harjaa hänen sysimustia hiuksiaan, ja toinen purkaa hänen laukkujaan, ottaa varovasti esiin alusvaatteita, jotka on taiteltu tuoksuvien satiinipehmusteiden väliin. Rosalind tietää, että häntä tutkaillaan, arvioidaan. Hän toivoo, että saisi avata matkalaukkunsa itse.

Rosalind katsoo kuvaansa kampauspöydän peilistä, kokoaa itsensä. Hänellä on suosikkilapsen terhakka ilme. Seesteinen katse, pystynenä. Vaikutelmaa täydentää itse opittu tapa puristaa kädet yhteen leuan alle kuin ilahtuneena odottamattomista lahjoista. Niin hän tekee myös nyt.

Kaikesta huolimatta hän saa olla tyytyväinen, on kai se uskottava. Lontoossa oli kuultu kärkevää puhetta. Vihjailtu harkitsemattomasta hulluttelusta. Annettu ymmärtää, että hän oli pilannut mahdollisuutensa veljeilemällä liian monen kosijan kanssa. Mutta kaikki ne miehet ovat nyt poissa. Yksi toisensa perään kaikki hurmaavat pojat, joiden kanssa hän oli tanssinut, käynyt kävelyllä ja illastanut, olivat kadonneet. Aluksi se oli ollut kamalaa, sitten arkipäiväistä, mikä oli kamalaakin kamalampaa mutta ei yhtä uuvuttavaa. Jonkin ajan kuluttua niin vain tapahtui. Miehet nousivat vilkuttaen junaan ja katosivat maan alle jossain paikassa, jonka ulkomainen nimi kävi yhä tutummaksi: Ypres, Arras, Somme.

Sotavuosista tuli kipeän yksitoikkoista aikaa, jolloin Rosalind istui jäykässä nojatuolissa ja yritti saada jonkin kirjomuksen valmiiksi äidin luetellessa *Timesista* kaatuneiksi tai kadonneiksi kirjattujen naimakelpoisten nuorten miesten nimiä. Lehdistä oli juttuja »ylijäämännaisista» – miljoonista vanhoistapiioista, jotka eivät pääsisi naimisiin sopivien aviomiesten puuttuessa. Rosalind leikkeli aikakauslehdistä seurapiirimorsiamien kuvia ja liimasi ne leikekirjaan: onnekkaiden pelastuneiden albumiin. Hän pelkäsi, että hänestä tulisi mustiin pukeutunut muinaisjäänne kuten leskeksi jääneestä äidistään, yksinäinen nainen, joka hössöttäisi teekuppien ja pienten, apinannaamaisten koirien vuoksi, lankakorien ja kiukuttelevien rahien vanki.

Vaikka maailmansota päättyikin, jäljellä ei ollut ketään, kenen kanssa juhlia. Kourallinen kotiin palanneita laatuunkäyppiä nuorukaisia vaihtoi juhlissa sotakokemuksia univormun valinneiden reippaiden tyttöjen kanssa, ja Rosalind seisoj seinäruusuna tanssikortti tyhjänä. Ja niinpä, kun hän tapasi Jasper Seagraven, lesken, joka etsi itselleen nuorta vaimoa pojan ja perillisen synnyttäjäksi, hänestä tuntui kuin siinä aukeaisi tilaisuus, pieni rako, josta voisi ryömiä häöpäivän appelsiininkukkavaloon, missä häntä odotti oma talo.

Ja tässä sitä ollaan. Perillä. Talvihäät, ei nyt ihanteellista, mutta häät kuitenkin. Vähät sulhasen poskiontelo-ongelmista. Vähät tämän

vaatiman hevoskyydin hytkeyksestä. Vähät edestakaisin nykyvästä maisemasta, joka avautui rämisevien vaunujen ikkunoista ja oli kuin amatöörimäisten näyttämöavustajien siirtelemät huojuvat kulissit. Vähät sydäntä pusertavasta, kouraisevasta tunteesta. Sen kaiken pystyy korjaamaan.

Rosalind pujottaa korviinsa uudet timanttikorut. Hän katsoo peilistä, kun yksi palvelustytöistä levittää hänen norsunluunvärisen sifonkiaamutakkinsa, asettelee sen kunnioittavasti, kadehtivin käsin pylvässängylle, jonka paksu patja on kuin prinsessasta ja herneestä kertovassa sadussa. Ulkona tummenevan ikkunan takana on räis-kyvä nuotio, juhliin saapuvien kyläläisten puheensorina ja paistuvan lihan mehevä käry.

Cristabel seisoo pihalla nuotion ääressä ja seuraa tarkkaan liekkien yllä vartaassa riippuvaa juottoporsasta, jonka pyörivään suuhun on ahdettu punainen omena. Hän pitää keppiä oikeassa kädessään. Vasen on takin taskussa, ja sormet hivelevät alakerrasta löytyneitä uusia aarteita: lehtileikettä ja lyijykynän nysää. On jotenkin rauhoit-tavaa omistaa nämä pienet asiat, joita voi koskettaa.

Hän kuulee, miten lastenhoitaja koluaa ympäri taloa etsien häntä, äkäinen lastenhoitajan ääni kiirii edellä kuin koiralauman ulvonta. Cristabel tietää, mitä seuraavaksi tapahtuu. Hänet viedään yläker-taan omaan huoneeseensa, jätetään ilman illallista rangaistukseksi katoamisesta. Kynttilä puhalletaan sammuksiin, ja ovi lukitaan. Ulla-kosta tulee hämärä paikka, jossa on loputtomasti nurkkia: häilyvää pimeyttä, jota kuun hitaasti liikkuva valonheitin, suuri, luometon silmä, haravoi.

Cristabel hivelee kepin uurteista kaarnaa peukalollaan kuten myös myöhemmin, kun hän makaa kapeassa sängyssään – se on keino kääntää päälle aika, jolloin ei saa kiukutella. Pienempänä hän kiu-kutteli, ja lastenhoitaja pakotti hänet pitämään takkia, jonka hihat oli sidottu taakse, jotta hän ei kapuaisi pois sängystä. Hän ei aio enää kiukutella.

Hänellä on tyynyn alla tallessa kasa keppejä, monta kiveä, jolla on kasvot, ja vanha postikortti, jossa on kuva kuninkaan koirasta, hän löysi sen maton alta ja risti sen Koiraksi. Hän voi asettaa nuo lelunsa riviin, syöttää ne illalla, panna ne näyttelemään jotain tarinaa ja sitten

nukkumaan. Niitä voi suojella ja niiden päätä silittää, jos ne huutavat unissaan, varmistaa, etteivät ne kömmi kylmälle lankkulattialle.

Hän kyyristyy lumilaikun viereen ja piirtää siihen kepillä kirjaimia. O. O. O. Hän kuulee lastenhoitajan sanovan: »Siunatkoon, siinä hän on. Kaivelee lunta ja sottaa itsensä.»

Cristabel pitää sanasta »lumi». Hän kuiskailee sitä itsekseen ja jatkaa sitten työtään, päivittäistä harjoitustaan: muotoilee kirjaimia, muodostaa sanoja, poimii nimiä.

L-U-M.

Seuraava aamu

1. tammikuuta 1920

UUSI VUOSI, uusi vuosikymmen, uusi talo, uusi aviomies. Uusi ja nätti kuin nuppineula. Eikö äidillä ollut tapana sanoa niin? Rosalindista tuntuu kuin hänet olisi kiinnitetty nuppineuloilla aviovuoteen lakanan alle. Selkäranka on jäykkä kuin hirmuliskojen luurangot Lontoon museoissa. Hänet on kiinnitetty paikoilleen. Näytteille. Valkohilkkaiset palvelustytöt tulevat ja menevät, sytyttävät takkaan tulen ja vetävät verhoja, ovat yhtä touhukkaita ja etäisiä kuin lokit. Rosalind näkee ikkunasta paljaita, huojuvia puita.

Jasper on sanonut, että voi kestää aikansa sopeutua vaimon osaan. Jasper sanoo, että Rosalind on nuori ja miehen kanssa oleminen on hänelle uutta. (Rosalindin mieleen lehahtaa kuva – elokuun ilta venevajan luona Rupertin kanssa, tämän viikset raapimassa hänen kaulaansa kuin teräsvilla – hän karistaa muiston pois.) Jasper uskoo, että ajan oloon Rosalind tottuu aviollisiin velvollisuuksiinsa. Tottuu siihen, mitä nyt oudoksuu. Rosalind pysyttelee aivan liikkumatta, koska tuntuu mahdottomalta, että ne oudot aktit kuuluisivat hänen hopeisen hiusharjansa ja yölampun tapaisten tuiki tavallisten esineiden ohella tähän huoneeseen.

Palvelustytöt tuovat aamiaisen, asettelevat sen hänen untuvatakkinsa päälle tarjottimelle, niin että hän kohtaa luotaantyöntävän näyn: hyytelömäinen munakokkelikasa ja sen päällä rustoinen, käyrä makkara. Hän peittää tarjottimen lautasliinalla ja ojentaa kätensä kohti lasista suutinpulloa: phii, *phhhiii*, ja Yardleyn kölninveden utu leviää ilmaan.

Palvelustyöt käyvät ja kyselevät, käyvät ja kyselevät. Rosalind kuulee vastailevansa sopivin sanoin. »Ei nyt oikein maistu. Kiitos vain.» Piijat vievät hänen sanansa ja syömättömän ruoan mensesään. Huoneen nurkassa, piilossa kiinalaisen sermin takana, on huomaamattomat kierreportaat, joiden ansiosta he voivat tulla ja mennä kulkematta ovesta.

Pian hänen täytyy huolehtia asioista. Hänen kuuluu pukeutua soveliaasti ja tehdä mitä häneltä odotetaan. Hänen täytyy olla – mitä Jasper sanoikaan? Tämän ääni kaikui hänen korvaansa pimeässä hirvittävän kovaa, kuin jättiläisen ääni – hänen täytyy olla reipas. Rosalind vilkaisee vuoteen ylle gobeliinikatokseen löytääkseen sieltä kuvion, jota hän tutkaili viime yönä. Se on piilossa suuremman kuvion sisällä: häntä tuijottavat toispuoliset, moneen kertaan kertautuvat kasvot.

Palvelustyöt ilmaantuvat taas, syöksähtelevät sinne tänne vaatteita ja alusvaatteita käsivarsillaan haluten pukea ja kaunistaa hänet. Usein miehet olivat sanoneet häntä kauniiksi. Ihailleet häntä ja sanoneet sydämensä sykkivän hänelle, ja se oli tuntunut palkonalta, hän oli ollut voitonriemuinen. Hän ei osannut kuvitella, että siihen, mitä he sanoivat rakkaudeksi, kuuluisi niin rietasta voimainponnistusta. Brutaalia painantaa ja puuskutusta. Portviinin- ja tupakanhajuinen lihakasa puristamassa ilmaa hänen ruumiistaan, niin ettei hän saanut henkeä. Ja kipu: puhdas, valkoinen tuska, joka säkenöi tähtien lailla silmäluomien alla. Ei, sillä ei ole mitään tekemistä rakkauden kanssa.

Joku palvelustyttö lähestyy. »Rouva, herra Seagrave on lähtenyt hevosasioissa Exeteriin. Hän toivoo, että nautitte ensimmäisestä päivästä Chilcombessa.»

Rosalind nyökkää. Hänellä ei ole enää sanoja jäljellä. Hän on yhtä tyhjä kuin jäykät kirjearkkinsa.

Palvelustyttö tulee lähemmäs, kulkee narisevan puulattian poikki. »Rouva, tapasimme eilen. Ette ehkä muista. Minä olen Betty Bemrose. Olen rouvan sisäkkö.» Rosalind katsahtaa alaspäin ja huomaa, että sisäkkö on kumma kyllä laskenut kätensä hänen kädelleen. »Jospa rouva menisi kylpyyn? Rouva näyttää uupuneelta.»

Rosalind katsoo Bettyn huolestuneita kasvoja, jotka erottuvat valkoisen sisäkönhilkkan alta. Ne ovat pyöreät ja pisamaiset, ja kädenpainallus on odottamattoman lohdullinen.

Betty jatkaa puhettaan. »Rouva, tuolla on kylpyöljyjä. Olette kai tuonut ne mukanne. Ne auttaisivat teitä tokenemaan.»

»Ruusua», Rosalind sanoo. »Siellä on ruusuöljyä.»

»Hienoa.»

»Sain sen rakkaalta ystävältä. Hän oli upseeri. Kaatui Ranskassa.»

»Niin moni on poissa», Betty sanoo mennessään makuuhuoneesta kylpyhuoneen puolelle. »Siskonmies katosi Gallipolissa. Sitä ei edes löydetty. Käskin jo tuoda rouvalle kuumaa vettä, niin ettei enää tarvita muuta kuin öljyä.»

»Ystävälläni – hänellä oli pisamia kuten sinullakin.»

»Ei kai!»

»Hän oli hurmaava.»

Betty ilmaantuu takaisin kylpyhuoneen ovelle. »Käsken vaihtaa vuodevaatteet sillä välin, kun olette kylvyssä. Ja lisäksi hiiliä takkaan. Yläkerran takkoihin sytytetään tulet vain silloin kun täällä asutaan, joten vie aikansa, ennen kuin ne alkavat lämmitä.»

»Hän vei minut kerran hotelli Waldorfiin. Oletko kuullut siitä?»

»Enpä ole tainnut kuulla, rouva.»

»Siellähän kaikki käyvät.»

Betty tulee sängyn viereen ja vetää varovasti peitot syrjään. »Jospa nyt autan rouvaa.»

Rosalind puristaa tyttöä käsivarsista ja antaa luotsata itsensä viereiseen huoneeseen, missä hiljaisella liekillä palavan takan edessä odottaa valurautainen istuma-amme ja matala kerros ruusuntuoksuista vettä.

Cristabel istuu keittiönoven edessä portaalla, puristaa kepin lujasti nyrkkiinsä ja kirjoittaa pölyyn: V-E-L-H-I. V-I-L-I.

»Yritä vielä», Maudie Kitcat sanoo kulkiessaan ohi kori täynnä likaisia lakanoita. »Tuo alkaa jo olla lähellä.»

Uusi rouva Seagrave lähtee kylpeneenä ja voideltuna makuuhuoneestaan ja laskeutuu alakertaan. Hän ei ole varma, mitä häneltä odotetaan. Aviomies on poissa kotoa, eikä hän tiedä, miten saisi selville, milloin mies palaa. Äidiltä on tullut kirje, jossa muistutetaan, miten tärkeää on osoittaa arvovaltansa palveluskunnalle, ja Rosalind pelkää, ettei aviomiehen liikkeistä kyseleminen paranna hänen asemaansa talonväen silmissä.

**»Runsas, yltäkylläinen, valtavan
antoisa ja haikeanhauska...
Täydellinen kattaus kirjaksi,
luettavaksi yhä uudelleen ja uudelleen.»**

The Sunday Times

Pauhaavana myrsky-yönä rantautuu Dorsetin rannikolle valas. Sen luisen rintakehän suojiin 12-vuotias Cristabel perustaa teatterin. Hän on aina halunnut elämänsä olevan suuri Tarina, mutta saa surukseen huomata, että orvon tytön näkymät 1930-luvun Englannissa eivät ole hohdokkaat.

Mutta kun sota syttyy Euroopassa, yhteiskunnan säännöt eivät enää päde. Pelottomaksi varttunut Cristabel päätyy agentiksi natsien miehittämään Ranskaan, missä roolit vaihtuvat kuin Shakespearen näytelmissä. Repivän sodan jälkeen kukaan ei ole entisensä, mutta teatteri pysyy ja niin pysyy myös Cristabelin kyky rakastaa. Koko maailma on näyttämö, mutta jokaisen pitää itse kirjoittaa oma tarinansa.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-49851-4